

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ
TÜRKMER

Kırgızistan Bayrağında Yapılan Değişiklikler

Erdem YILMAZ

Bu yayının tüm hakları Sakarya Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne aittir. İzin olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

© 2024 TÜRKMER

Kırgızistan Bayrağında Yapılan Değişiklikler

Erdem YILMAZ¹

Devlet; insan, toprak ve egemenlik unsurlarının bir araya getirilmesiyle meydana gelen bir kurum olarak tanımlanabilir. Devletin oluşması için; sınırları belli olan toprak parçası, o toprağın üstünde yaşayan bir halkın olması ve halkı yönetecek olan egemen unsurun bulunması gerekmektedir.² Egemenliğin başlıca sembollerinden biri de bayraktır. Kırgızistan'ın bağımsızlığını ilan ettiği 1991 yılından buyana bayrak konusu ülkedeki gündem maddelerinden birisidir. Bu çalışma Kırgızistan Cumhuriyeti'nde 1991 yılından itibaren bayrağın nasıl olacağı konusunda yaşanan tarihsel süreci ve günümüzde yaşanmakta olan bayrak değişimi konusunun analizini yapma amacı taşımaktadır.

SSCB Döneminde Kırgızistan Bayrakları

1992 ve sonraki yıllarda tartışılan bayrak değişimlerine geçmeden önce Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) döneminde Kırgızistan'ın bayrak değişimlerini göstermekte fayda vardır.

Görsel 1³

	1919-1921-жылдардагы Түркестан АССРинин желеги
	1921-1924-жылдардагы Түркестан АССРинин желеги
	1926-1936-жылдардагы Кыргыз АССРинин желеги
	1938-1952-жылдардагы Кыргыз ССРинин желеги
	1952-1992-жылдардагы Кыргыз ССРинин желеги

İlk başta Kırgızistan'ında dahil olduğu Türkistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, ardından Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak bayraklar düzenlenmiştir. 1924 yılına kadar Arap alfabesiyle bayrakta yazıların bulunması tarihsel bağlamda önemli bir veri olarak gösterilebilir (Görsel 1). Bu noktada, 1926 Bakü Türkiyat Kongresi'nde latin alfabesine geçiş kararı alınana kadar SSCB içerisinde yaşayan Türklerin büyük bir çoğunluğunun Arap alfabesi kullandığına dikkat çekmek gerekir.⁴ Bununla beraber 1952-1992 yılları arasında kullanılan Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (SSC) bayrağının içerisinde

¹ TÜRKMER Araştırmacısı / Kırgız-Türk Manas Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabim Dalı, Yüksek Lisans Programı

² Gözler, Kemal. *Anayasa Hukuku'nun Genel Esasları*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa 2019, s.132-133

³ <https://12.edubish.kg/wp-content/uploads/sites/178/2022/03/kyrgyz-respublikasynyn-mamlekettik-tuusu.pdf>

⁴ Oral, Mustafa. Türkoloji Tarihinde 1926 Bakü Türkiyat Kongresi. *Türk Dünyası Dil Ve Edebiyat Dergisi*, sy.17.2004, s. 117-

mavi renklerin bulunması Жогорку Кеңештеги (Yüksek Meclis)'in teklifiyle gerçekleşmiştir. Bu durum bir sonraki başlık ile alakalıdır.

Tuğ ve Asaba (Bayrak) Tartışmaları

Kırgızistan'da ilk olarak bayrağın renginin tartışıldığı görülmektedir. Rengin tartışılmasının sebebi olarak Manas Destanı'nda geçen “Манастын кызыл туу, көк асабасы (Manastın kızıl tuu,kök asabası)” ifadesi olduğu söylenebilir.⁵ Manas'ın kızıl tuğu, gök bayrağı olarak aktarılan bu ifade içerisinde tuğ ve bayrağın farklı anlamlandırılması tartışmaların çıkış noktasıdır.Tuğ tepesinde atkuyruğu bağlanmış, ucuna top geçirildikten sonra mızrak türüne eş değer bir sembol olarak kaynaklarda geçmektedir.⁶ Bu sebeple, Asaaba (bayrak) ile tuğ aynı anlama gelmemektedir.

Görsel 2⁷

“Bakdöölöt” Kamu Vakfı ve Kırgız bilim insanı Melis Murataliev, 2010 yılında özel bir komisyonun kurulduğunu, bayrağın ve kırmızı rengin değiştirilmesi konusunun gündeme geldiğini söylemektedir. Sonrasında gerçekleşen röportaj sırasında Murataliev bu durumu aşağıdaki şekilde ifade etmektedir⁸:

“2010 yılında ulusal bayrağın değiştirilmesi için özel bir komisyon oluşturuldu. Ben de bu komisyona katılmaya davet edildim. Bu bağlamda "Manas" destanının orijinal versiyonunu Sagymbay Orozbekov ve Sayakbay Karalaev'in versiyonlarında okudum. Ulusal Bilimler Akademisi'nde "Manas'ın kırmızı tuğu, Manas'ın mavi bayrağı" diye yazmaktadır. Kırgızca'da "tuum kulap" ve "tayanar tuum bol" kelimeleri de var. Destanı okuyunca tuğun dalgalanan bayrağı tutan destekleyici, sağlam kısmı olduğu görülmektedir. Kırmızı renktedir. Dalgalanan kumaş ise gökyüzünün rengindedir. Çünkü Kırgızlarda kırmızıyı gücün, olgunluğun, kuvvetin simgesi ve gücün rengi olarak görmektedir.Açık mavi ise barışın ve itidalin rengi olarak tanımlanmaktadır.”

Bununla birlikte geçmişte bayrağın nasıl olacağı konusunun tartışıldığı yıllarda örnek gösterilen ve düşünülen rengin çoğunluğunun mavi olması da bu bağlamda dikkat çekicidir (Görsel 2).

Günümüz

1992 yılından 2023 Aralık ayına kadar kabul edilen Kırgızistan bayrağı; etrafı kırmızı, ortasında güneşe benzeyen bir daire, güneşin 40 çıkıntısı, sağdan sola ve yine aşağıdan yurarıya uzanan üç kırmızı şerit bulunmaktadır. Çizgiler, Kırgız keçe çadırının tavanını temsil etmektedir. Keçe çadırın

⁵ <https://kok-asaba.journalist.kg/2016/04/26/taryihiy-tuubuz-kanday-bolgon/>

⁶ Çoruhlu, T. , "TUĞ", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tug> (22.12.2023).

⁷ Kırgızistan Milli Tarih Müzesi(Yılmaz,Erdem;EY)

⁸ <https://sputnik.kg/20210309/manastagy-kyrgyz-tuusu-tuuraluu-1051713898.html>

ağaç sırıklardan oluşan tavanının merkezinde Kırgızcada “tündük” denilen bir delik bulunmaktadır.⁹

Görsel 3¹⁰

Kırgızistan Anayasası'nın 14. Maddesinde¹¹ devlet sembolleri hakkında bilgiler bulunmaktadır;

-Kırgızistan Cumhuriyeti'nin devlet sembolleri vardır. Bunlar;Afiş,arma ve marştır. Bunların açıklamaları ve resmi kullanım prosedürleri yasalarlar belirlenir.

Kırgız Cumhuriyeti Kanunları içerisinde 17 Temmuz 2004 yılından itibaren 91 numaralı¹² bölümünde Kırgız Cumhuriyeti'nin devlet sembolleri hakkında bilgiler yazmaktadır.

Madde 3:Kırgız Cumhuriyeti'nin devlet bayrağı, merkezinde eşit olarak dağılmış kırk ışınları olan altın renkli güneşi tasvir eden kırmızı renkli dikdörtgen bir şekle sahiptir.Güneş çemberi ve içindeki semboller bayrağın genişliğinin beşte biri kadardır Kırgız Cumhuriyeti Devlet Bayrağı, Kırgız Cumhuriyeti Bakanlar Kabinesinin uygun iznine sahip bir tüzel kişi tarafından yapılmalıdır. Kırgız Cumhuriyeti devlet bayrağının teknik özellikleri Kırgız Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmaktadır.

Madde 9: İzin Verilmeyen Durumlar başlığı altında,

- Kırgız Cumhuriyeti'nin Devlet bayrağının görüntüsünü hanedan temeli olarak kullanmak;
- Kırgız Cumhuriyeti'nin yırtılmış veya renksiz devlet bayrağını kullanılması;
- Mülkiyet biçimlerinden bağımsız olarak Kamu derneklerinin, işletmelerin, kurumların ve kuruluşların bayrakları, Kırgız Cumhuriyeti'nin devlet bayrağına benzer olması.

Bununla beraber 2023 Eylül ayı itibariyle bayrağın şeklinin değiştirilmesi konusu tekrar gündeme gelmiştir. 28 Eylül'de, devlet simgelerine ilişkin yasanın değiştirilmesine ilişkin proje Yüksek Meclis'in web sitesinde kamuoyunun tartışmasına sunuldu. Sunanlar, Meclis Başkanı Nurlanbek Shakiev ve Milletvekili Ulan Primov'dur.Sebep olarak, “*Güneş ışığının dalga benzeri formunun, güneşin doğrudan yansıyan ışınları formuna dönüştürülmesi tavsiye edilmektedir.*”¹³ 29 Kasım'da devlet bayrağının değiştirilmesine ilişkin yasa tasarısı, 74 milletvekilinden 66'sının “evet” oyu kullanması sonucu onaylanmıştır.¹⁴ Değiştirme isteği olan ve evet oyu kullanan milletvekili Ulan Primov, tasarı hakkında bir rapor sunmuştur. U. Primov, “*Yasa taslağının kabul edilmesiyle birlikte, bayrak resminin bulunduğu*

⁹ <http://www.sozduk.manas.edu.kg/index.php>

¹⁰ <https://grs.gov.kg/uploads/files/205/205.11.04.17.ru.pdf>

¹¹ <https://cbd.minjust.gov.kg/112215>

¹² <https://cbd.minjust.gov.kg/1490>

¹³ <https://www.azattyk.org/a/32613797.html>

¹⁴ <http://kenesh.kg/ky/news/show/15363/zhailiktar-29-11-23> ;

<https://turkmer.sakarya.edu.tr/tr/duyuru/goster/128527/turk-dunyasi-nda-2023-kasim-ayi-gundemi>

tüm belgeler ve diğer gerekli ekipmanlar hemen değil, kademeli olarak değiştirilecektir" söyleminde bulunmuştur. 16 Aralık tarihinde İkinci Halk Kurultayı'nda konuşma yapan Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sadır Caparov, devlet bayrağının ilk kabulünde güneş ışınları ve Kuzey'in tasviri ile ilgili çeşitli eleştirilerin yanı sıra uluslararası etkinliklerde ikili toplantılarda Kırgızistan'ı bayrağa bakarak ayçiçekleriyle ilişkilendiren sözlerin bulunduğunu hatırlattığı söylenebilir. Caparov, "Öte yandan, iyi durumda inşa edilen büyük otağlar, kanatlara bağlı olarak beş veya altı çizgiden ve en az dört çizgiden oluşuyordu. Böyle bir tören bugün de devam ediyor." demiştir. Bununla birlikte çok fazla masraf olacağını düşünenlere cevap olarak yapılan değişikliklerin herhangi bir masrafa yol açmayacağını, bayrağın değiştirilmesinin araç plakalarının veya bayrakla ilgili herhangi bir belgenin derhal değiştirilmesini gerektirmeyeceğini belirtilmiştir.¹⁵ 20 Aralıkta Yüksek Meclis, ulusal bayrağın değiştirilmesi konusunda tekrar oturum düzenledi. Değiştirilme konusunda 59 milletvekili evet oyu kullanırken 5 kişi hayır oyu kullanmıştır.

Görsel 4¹⁶Evet ve Hayır Oyu Kullanan Milletvekilleri Listesi)

Результаты поименного голосования					
Дата	20.12.2023			ЗА	59
Время	10:15:37			ПРОТИВ	5
Протокол	4			ВСЕГО	64
				ЗАРЕГИСТРИРОВАНО	79
Депутаты	Результат	Депутаты	Результат	Депутаты	Результат
Абдалиев М.А.	за	Мамытов Т.Т.	за	Турсунбаев А.А.	за
Абдибаева А.Н.	за	Масабилов Т.А.	за	Ханджеза К.Л.	за
Ажибаев Ч.И.	за	Масалиев И.А.	отсутствовал	Чойбеков Б.К.	за
Азыгалиев Н.А.	за	Маткеримов А.Т.	за	Шабазов Б.В.	за
Айдарбеков Ч.А.	отсутствовал	Матраимов И.И.	за	Шакиев Н.Т.	за
Айдарова А.А.	не голосовала	Молдобекова Г.С.	не голосовала	Эрбаев А.Т.	за
Айжигитов С.А.	отсутствовал	Мураталиев М.М.	не голосовал		
Акаев Ж.К.	отсутствовал	Нарматова Н.А.	за		
Алиев М.К.	против	Нурбаев Ж.П.	не голосовал		
Алимбеков Н.К.	за	Омурзаков С.А.	за		
Алимжанов Ф.А.	отсутствовал	Ормонов У.З.	за		
Алимжанова Н.Я.	не голосовала	Осмонов А.Ж.	за		
Алтынбеков А.	за	Примов У.Б.	за		
Атажанов Ы.Ы.	за	Ражабалиев Н.А.	не голосовал		
Атазов Ш.К.	за	Раимбачаева В.К.	за		
Атамбаев С.А.	против	Рысбаев Р.Р.	за		
Ашимова Д.А.	за	Садырбаева Ж.Э.	за		
Бакасов У.Б.	за	Саккараев М.Дж.	за		
Бекешев Д.Д.	против	Самаков К.К.	за		
Боронбаев А.Ж.	за	Самыйкожо М.	против		
Джумабеков Д.А.	отсутствовал	Сарбагышев М.К.	не голосовал		
Джусупов Э.Р.	не голосовал	Сарыбашов Т.Н.	за		
Жакышов Р.Ш.	не голосовал	Сатыбалдиев Э.Р.	за		
Жамгырчиев Э.Э.	отсутствовал	Сулайманов К.К.	за		
Икрамов Т.И.	отсутствовал	Сулайманов Э.Н.	за		
Исаева Дж.К.	за	Султанбекова Ч.А.	за		
Исатбек к.А.	за	Сурабалдиева Э.Ж.	отсутствовала		
Исраилов А.А.	не голосовал	Сыдыгалиев Н.О.	за		
Кадырбеков Н.К.	против	Сыдыков Б.У.	за		
Кенжебаев А.Б.	за	Сыдыков М.Ж.	за		
Кожокулова Г.А.	отсутствовала	Таалайбек к.Ж.	за		
Козуев А.А.	за	Талиева К.А.	за		
Кокулов Э.К.	не голосовал	Ташиев Ш.К.	за		
Коргонбай у.Ж.	за	Таштанбеков А.Д.	за		
Култаева Г.О.	за	Темирбаева М.О.	за		
Кыдыкбаев Ж.С.	за	Тентишев Б.Э.	за		
Лурова Л.Х.	за	Токторбаев Ж.Ш.	за		
Мадумаров А.К.	отсутствовал	Токтошев Э.Т.	не голосовал		
Мажитова Ш.	за	Толонов Д.Э.	не голосовал		
Малиев А.К.	не голосовал	Толонов Ч.Т.	за		
Мамасадыхов З.Д.	за	Тулобаев Б.З.	не голосовал		
Маматалиев М.А.	за	Тумонбаев А.Т.	за		

Kamuoyunda hayır oyu kullanan milletvekillerinin desteklendiği ve bayrağın değiştirilmesinin bir hata olduğu görüşünün hakim olduğu söylenebilir.¹⁷ Binlerce Kırgız vatandaşının Cumhurbaşkanı Sadır

¹⁵ <http://kenesh.kg/ky/news/show/15516/prezident-sadir-zhaparov-kirgiz-respublikasinin-mamlekettik-simvoldoru-zhonundogu-miyzamga-kirgizilip-zhatkan-ozgortuulor-boyuncha-pikirin-bildirdi>

¹⁶ <https://www.azattyk.org/a/32739667.html>

¹⁷ <https://www.bbc.com/kyrgyz/articles/c4nv4mpymeno> ; <https://www.youtube.com/watch?v=1trU9huzR3Q> ;

<https://maralfm.kg/archives/639836>

Caparov'un sosyal medya hesabının yorumlar kısmına bu değişiklikten vazgeçilmesi yönünde yazılar yazdıkları görülmektedir.¹⁸Bayrağın değiştirilmesine karşı Bişkek'te 9 Aralık tarihinde bir miting de düzenlenmiştir.¹⁹ Ancak bu gelişmelere karşılık yenilenen bayrak 2024 Ocak ayıyla birlikte kullanılmaya başlamıştır.

Görsel 5²⁰Bayrağın Son Tasarlanan Hali)

Sonuç

Kırgızistan'ın ilk kurulduğu yıllarda bayrağın rengi “mavi mi?” yoksa “kırmızı mı?” olmalı konusu tartışılmıştır. 2010 yılında bu konu tekrar gündeme gelmiş ve bir sonuca varılamamıştır.2023 yılının Eylül ayından itibaren bayrağın renginden daha ziyade güneşi anımsatan çizgilerin daha dik olması ve tündük²¹ şeklinde olan sembolün içindeki çizgilerin üç yerine dört olması gerektiği üzerine tekrar gündeme gelmiştir.Bu durum Kasım ve Aralık aylarında ayrı ayrı olarak milletvekillerine sunulmuş ve kabul edilmiştir.Cumhurbaşkanı Sadır Caparov'da bu durumu desteklemiştir. Bununla birlikte bayrağın değiştirilmesine karşı tepkiler de ortaya çıkmıştır.Cevap olarak, çok masrafın olmayacağı ve “*bayrak değişmiyor sadece düzeltiliyor*” cevapları verilmiştir. Nihayetinde de Kırgızistan 2024 yılına yeniden düzenlenen bayrağıyla merhaba demiştir.

¹⁸ <https://www.instagram.com/azattyk.kg/reel/COT4I5rvPER/>

¹⁹ <https://www.azattyk.org/a/32723240.html>

²⁰ Yeni bayrak; <https://media-center.kg/kg/news/Akbokon-Tashtanbekov-Kirgizstandin-zhani-zhelegi-miyzamdagi-uurulardin-zhildizina-okshosh-220884313>

²¹ Kırgız çadırının tepesindeki açık alan
